

# มาตรการจูงใจในการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม

## Incentive Measures for Social Enterprise

ศรินญา นิลสำราญ\*

Sarinya Nilsumran\*

พินิจ ทิพย์มณี\*\*

Pinit Tipmanee\*\*

---

\* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปริดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

\* LL.M. Student, Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University,  
Private Business Owner About School Supplies at Phatthalung Province

\* e-mail: sarinyafernnil@gmail.com

\*\* รองศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ปริดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

\*\* Assist. Prof., Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

\*\* e-mail: tipmanee.pin@dpu.ac.th

## บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่มีการดำเนินธุรกิจรูปแบบหนึ่งเพื่อแสวงหากำไรมีเป้าหมายหลักของกิจการในการมุ่งหวังที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคม มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เนื่องจากในปัจจุบันมีการส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ที่มีความสนใจในการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม โดยการนำโมเดลธุรกิจเข้ามาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่กฎหมายที่นำมาบังคับใช้มีการกำหนดเงื่อนไข คุณสมบัติของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ทางภาษีที่แตกต่างกัน การกำหนดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ไม่ครอบคลุมให้วิสาหกิจเพื่อสังคมทุกประเภท รวมถึงมาตรการที่เป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการด้านการลงทุนในการดำเนินกิจการเพื่อสังคมยังมีไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรการภาครัฐในระยะยาว เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 ที่มีการกำหนดนิยาม การจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม การแบ่งประเภทของวิสาหกิจเพื่อสังคม การจัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแล และการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม เทียบเคียงกับกฎหมายของต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมจากแนวคิดต้นแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคมนำมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยประเด็นปัญหาที่ยกมาศึกษา คือ ปัญหาสถานะทางกฎหมายภาษีอากรของวิสาหกิจเพื่อสังคม ปัญหาการกำหนดคุณสมบัติของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี ปัญหามาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม ปัญหามาตรการด้านส่งเสริมการลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาคำหนดสถานะของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีความแตกต่างจากหน่วยงานอื่น การกำหนดคุณสมบัติของวิสาหกิจเพื่อสังคม การแบ่งประเภทของวิสาหกิจเพื่อสังคมเฉพาะวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรเท่านั้นที่มีสิทธิในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี และการกำหนดมาตรการช่วยเหลือด้านการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้ประกอบการส่งเสริมให้ประเทศไทยมีการลงทุนประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น จนนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนเพื่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม

**คำสำคัญ:** วิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ประกอบการรายใหม่ มาตรการจูงใจในการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม

## Abstract

The purpose of this research study was to study Social Enterprise, a for-profit business whose main goal is to solve problems and develop communities, society and the environment simultaneously. Thus, it is in the best interests of society. It is in line with Sustainable Development as it currently encourages the emergence of new entrepreneurs who are interested in running a social enterprise through the adoption of a business model in order to solve social problems. However, the applicable law imposes different conditions and qualifications for social enterprises entitled to tax benefits. The determination of corporate income tax rates does not cover all types of social enterprises, as well as insufficient measures to motivate entrepreneurs to invest in social enterprises. As a result, it is critical that the government or relevant organizations develop long-term government policies to encourage the growth of social companies.

The researcher studied the relevant laws, namely the Social Enterprise Promotion Act B.E. 2562 (2019), together with the Royal Decree issued under the Revenue Code on Tax Exemption (No. 735) B.E. 2564 (2564) which defines registration as a social enterprise, classification of social enterprises, the establishment of supervisory authorities, and support for social enterprises in other relevant fields, including receiving tax benefits for social enterprises. It is comparable to the laws of foreign countries comprising the United Kingdom, Republic of Korea, and Japan as a country that has successfully developed social enterprises from the model concept of social enterprises adapted to Thailand. The issues raised in the study were the problems of the tax law status of social enterprises, problems determining the qualification of social enterprises to receive tax benefits, problems of tax measures to promote social enterprises, problems of investment promotion measures in social enterprises. The study of the significant concerns described above will be the exclusive subject of this thesis.

Thus, the researcher proposes a solution to the problem of determining the status of social enterprises that are different from other departments, determining the qualifications of social enterprises, classification of social enterprises Only non-profit sharing social enterprises are entitled to tax benefits and the determination of investment assistance measures related to the promotion of social enterprises. The goal is to ignite entrepreneurs' interest and urge Thailand to invest more in social enterprises, which will improve people's quality of life and benefit society as a whole. It has the potential to eliminate social inequity.

**Keywords:** Social Enterprises, New Entrepreneurs, Incentive Measures for Social Enterprises

## บทนำ

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 1970 ประเทศอังกฤษมีการรับมือกับธุรกิจแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นแต่เพียงการทำธุรกิจเพื่อผลประโยชน์และกำไรสูงสุดแก่ผู้ประกอบการ ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ภาคเอกชนและภาคอาสาสมัครหาสมดุลในการดำเนินการบริหารจัดการผลประโยชน์เข้ากับเป้าหมายทางสังคม ทั้งนี้ วิสาหกิจเพื่อสังคม มีแนวคิดตั้งต้นบนการมุ่งแก้ปัญหาสังคม เป้าหมายหลักไม่ใช่การคืนกำไร แต่เป็นการดำเนินธุรกิจและกิจการ โดยมีผลลัพธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจที่อยู่นอกกรอบ วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise เป็นการประกอบธุรกิจเอกชนเหมือนธุรกิจทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการประกอบกัน คือ (1) สร้างกำไร (2) มุ่งสร้างสรรค์ (3) สนับสนุนสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า Triple Bottom Line มุ่งสร้างกำไรเพื่อนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคม ทำให้แนวคิดการทำธุรกิจเพื่อสังคมและการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมได้รับความสนใจทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนในหลายๆ ประเทศ นอกจากการสร้างรายได้ให้ประชากรในประเทศแล้ว ยังส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในสังคม

Social Enterprise ในประเทศอังกฤษประสบความสำเร็จอย่างมาก มีการกำหนดนิยาม “กิจการเพื่อสังคม” หมายถึง “องค์กร” อันมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มีรายได้ถูกนำมาพัฒนาทั้งสังคมและองค์กรให้เติบโตขึ้น เพื่อประโยชน์สังคมส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อความมั่งคั่งของเจ้าของและผู้ถือหุ้น ตามที่ UK Department for Trade and Industry (กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมแห่งประเทศอังกฤษ) กำหนด

“ผู้ประกอบการเพื่อสังคม” (Social Entrepreneur) เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้มุ่งหวังเพียงการสร้างกำไรมากที่สุดด้วยวิธีการธุรกิจ แต่เป็นผู้ประกอบการที่ให้ความสนใจในเป้าหมายทางสังคมในการประกอบธุรกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneurship) และจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurial)

วิสาหกิจเพื่อสังคม สามารถแบ่งจากการพัฒนารูปแบบกิจการที่มาจากองค์กรประเภทต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายได้ 3 ประเภท คือ

ประเภทแรก วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไร แต่มีการหารายได้ (Nonprofit with income generating activities) เป็นองค์กรมีส่วนหนึ่งดำเนินงานเพื่อแสวงหากำไร โดยให้ความสำคัญกับพันธกิจทางสังคมมากกว่าผลกำไร และมีเงินทุนในการดำเนินงานจากการบริจาคหรือการสนับสนุนเป็นหลัก วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทนี้มักพัฒนามาจากองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรการกุศล เช่น มูลนิธิหรือสมาคมต่าง ๆ

ประเภทที่ 2 วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทลูกผสม (Hybrid) วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นการผสมผสานระหว่างองค์กรแสวงหากำไร และองค์กรไม่แสวงหากำไรให้สามารถเชื่อมโยง และสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ โดยที่องค์กรแสวงหากำไรจะนำรายได้ไปสนับสนุนองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีพันธกิจทางสังคมอีกทอดหนึ่ง

ประเภทที่ 3 วิสาหกิจเพื่อสังคมที่พัฒนาจากธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsible Business) วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทนี้เป็นองค์กรธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร และมีการเอา

กำไรกลับคืนสู่ผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ความสำคัญกับพันธกิจทางสังคมควบคู่ไปกับพันธกิจทางธุรกิจด้วย โดยมีการเชื่อมโยงการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมเข้าสู่กระบวนการปกติของธุรกิจ

ในการดำเนินการประกอบกิจการที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมมีลักษณะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 มีพันธกิจขององค์กรเพื่อแก้ปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและมีการคำนึงถึงความยั่งยืนทางการเงิน (Sustainability) เป็นการให้ความสำคัญทั้งด้านสังคมในการสร้างประโยชน์ และการสร้างรายได้ให้แก่องค์กรเพื่อการลงทุนต่อไปอย่างยั่งยืน

ประการที่ 2 มีการใช้กลไกการตลาดและการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้และมีประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดได้จริง (Competitiveness)

ประการที่ 3 รายได้ส่วนใหญ่ขององค์กรต้องมาจากการดำเนินธุรกิจ ไม่ใช่มุ่งเน้นเพียงเงินบริจาค (Self-sustain) เพื่อเป็นการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ประการที่ 4 ผลกำไรจากการดำเนินงานขององค์กรส่วนใหญ่ ต้องนำกลับมาลงทุนเพื่อสังคมหรือองค์กร (Reinvest)

ประการที่ 5 วิสาหกิจเพื่อสังคมจะมีการติดต่อความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ในสังคมสามารถประสานการทำงานร่วมกันกับทุกฝ่าย โดยไม่มีข้อจำกัดตามภูมิภาคหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน (No Boundary)

ปัจจุบันประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคมในการกำหนดมาตรการทางภาษีขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา กล่าวคือ 1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 และมาตรา 258 (ค) โดยเจตนารมณ์ของมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อให้เกิดการปฏิรูปด้านกฎหมาย และไม่ให้รัฐออกกฎหมายมากเกินไป เนื่องจากปัจจุบันมีกฎหมายบางฉบับที่ล้าสมัย บังคับการไม่ได้แล้ว หรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งมีกฎหมายจำนวนมากที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพของประชาชน รัฐจึงควรยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว โดยการออกกฎหมายควรคำนึงถึงภาระของประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายได้โดยสะดวก และเข้าใจง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและให้มีการประเมินผลกระทบที่ประชาชนและสังคมได้รับจากกฎหมายที่ออกบังคับใช้ สำหรับมาตรา 258 (ค) การปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย ได้กำหนดให้มีกลไกดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมวิชากฎหมายเพื่อการพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายให้มีความรอบรู้ ตลอดจนให้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกฎหมายของรัฐ โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลกฎหมายได้สะดวก และสามารถเข้าใจเนื้อหาของกฎหมายได้ง่าย 2. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศ

พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นการวางแผนการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาเป้าหมายในมิติต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป มุ่งไปในอนาคต บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศเศรษฐกิจที่มีความเจริญเติบโต ทันสมัย ก้าวหน้า ควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในระยะยาว และสามารถบรรลุเป้าหมายระยะ 20 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติตามกรอบระยะเวลา

4. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลที่สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ การแก้ไขหรือการพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่นหรือค้ำประกันประโยชน์ให้แก่สังคม อันเป็นกิจการเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้มีการขยายตัวมากขึ้นและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยกำหนดมาตรการในการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการจดทะเบียนและจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในการกำหนดนิยามคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 หมายความว่า บริษัท ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้า หรือการบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นความหมายเดียวกันกับที่มีการกำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 โดยพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเป็นการตราขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมตามที่ได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 มีสาระสำคัญในการกำหนดยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทไม่แบ่งปันกำไร สำหรับกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่การสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ลงทุนเพื่อการจัดตั้งหรือการเพิ่มทุนของวิสาหกิจเพื่อสังคม การโอนเงินหรือการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมรวมทั้งการยกเว้นภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะและอากรแสตมป์ และมีกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดี พ.ศ. 2562 ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่อง เงื่อนไขผลกำไรไปใช้เพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 1/2563 เรื่อง การยกเว้นข้อเสนอขายหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นบริษัทจำกัดที่กระทำการทั่วไปหรือต่อประชาชนในวงกว้าง และกฎกระทรวง กำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 เป็นต้น

## ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม มีการกำหนดกฎหมายที่มีผลใช้บังคับ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคมในปัจจุบันมีการกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นการเฉพาะสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนเท่านั้น ทำให้ไม่ครอบคลุมถึงวิสาหกิจเพื่อสังคมอีกประเภทที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นเดียวกัน จึงส่งผลกระทบต่อความสนใจของผู้ประกอบการทางสังคมรายใหม่ที่ต้องการเข้ามาดำเนินการประกอบกิจการเพื่อสังคมในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปประเด็นปัญหาที่พบดังต่อไปนี้

1) ปัญหาสถานะทางกฎหมายภาษีอากรของวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยการกำหนดนิยามของคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ตามที่กำหนดในมาตรา 3 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 เป็นการกำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลัก และได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตามที่กฎหมายกำหนด เป็นการกำหนดเฉพาะเจาะจงให้นิติบุคคลประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชน จำกัดเท่านั้นที่สามารถจดทะเบียนเพื่อมีสถานะทางกฎหมายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม แตกต่างจากสถานะทางกฎหมายของมูลนิธิ และสมาคม หากไม่มีวัตถุประสงค์การดำเนินกิจการเพื่อสังคม ประกอบกับหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะไม่สามารถจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมได้ จึงทำให้ไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมส่งผลให้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

2) ปัญหาการกำหนดคุณสมบัติของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี เป็นหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดให้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วมีการแบ่งประเภทของวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็น 2 ประเภท ตามมาตรา 5 ประกอบมาตรา 6 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 มาตรา 6 (1) วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทไม่ประสงค์แบ่งปันกำไรแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน และมาตรา 6 (2) วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทประสงค์จะแบ่งปันกำไรแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน

จากการศึกษากฎหมายดังกล่าวระบุเฉพาะวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทไม่ประสงค์แบ่งปันกำไรแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี เป็นการกำหนดให้ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ตั้งแต่วันที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ ตามมาตรา 4 ประกอบมาตรา 5 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 ถือเป็นภาษีพิเศษทางภาษีแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แบ่งปันกำไรเพียงประเภทเดียว ทำให้วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทประสงค์แบ่งปันกำไรไม่สามารถได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีได้เช่นเดียวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แบ่งปันกำไร จึงส่งผลกระทบต่อความสนใจที่เป็นแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ประกอบการรายใหม่ตัดสินใจในการเริ่มต้นประกอบกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม เพราะหากมีการประกอบกิจการเพื่อสังคมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนภายใน

ชุมชนช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งแนวทางของวิสาหกิจเพื่อสังคมมีเป้าหมายทางสังคมเป็นหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการรายใหม่ที่ต้องการลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคมควรส่งเสริมให้วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินกิจการเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม จึงควรสนับสนุนมาตรการด้านภาษีให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศ กฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลีมีการกำหนดกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ค.ศ. 2007 (The Social Enterprise Act 2007) มาตรา 2 เป็นกฎหมายที่กำหนดนิยาม และมาตรา 8 มาตรา 19 และ มาตรา 23 เกี่ยวกับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยประกอบกับมาตรการกำหนดการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่วิสาหกิจเพื่อสังคม ตามมาตรา 85-6 แห่งกฎหมายว่าด้วยข้อจำกัดสิทธิทางภาษีในกรณีพิเศษ ค.ศ. 2008 (The Restriction of Special Taxation Act 2008) จึงเป็นการที่รัฐบาลของสาธารณรัฐเกาหลีให้การสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมทุกประเภทที่มีการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นเดียวกัน เป็นการให้ความสำคัญกับการจ้างแรงงานภายในประเทศส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้แก่ประชากรภายในประเทศเพิ่มขึ้น

3) ปัญหามาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นปัญหาที่ควรให้ความสำคัญสำหรับกรณีวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทประสงค์แบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน ตามมาตรา 6 (2) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ควรได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทดังกล่าว

ตามกฎหมายไทย กล่าวคือ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ประกอบพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 ไม่มีการบัญญัติให้วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทแบ่งปันกำไรได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีแต่อย่างใด ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายไทยควรมีการกำหนดให้วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่แบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีในอัตราร้อยละ 50 ของกำไรสุทธิ เป็นระยะเวลา 3 ปี เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการทางสังคมจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทแบ่งปันกำไรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่มีความสำคัญต่อการเริ่มต้นในการประกอบกิจการ

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลีที่มีการกำหนดมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อย 50 ของกำไรสุทธิ เป็นระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่จัดตั้งกิจการและมีรายได้ ตามมาตรา 85-6 กฎหมายว่าด้วยข้อจำกัดสิทธิทางภาษีกรณีพิเศษ ค.ศ. 2008 (The Restriction of Special Taxation Act 2008)

สำหรับกรณีผู้สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลสามารถได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่แตกต่างกันไปตามที่กำหนดในมาตรา 6 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564 กำหนดให้บุคคลธรรมดาหักลดหย่อนภาษีเงินได้

บุคคลธรรมดาไม่เกิน 1 แสนบาทต่อรอบปีภาษี และนิติบุคคลหักลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ตามจริง โดยนิติบุคคลดังกล่าวบริจาคเงินหรือทรัพย์สินผ่านระบบ E-donation ซึ่งเป็นระบบที่วิสาหกิจเพื่อสังคมทำการจดแจ้งกับกรมสรรพากรโดยอัตโนมัติ ผู้วิจัยเห็นว่า ภาครัฐควรกำหนดให้บุคคลธรรมดาที่นำเงินมาลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคมมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพิ่มขึ้น โดยการนำเงินไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาให้มีจำนวนสูงกว่า 1 แสนบาท ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถช่วยระดมทุนในการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมได้อย่างกว้างขวาง

ในกฎหมายของประเทศอังกฤษมีการกำหนดมาตรการส่งเสริมผู้สนับสนุนการลงทุนในกิจการเพื่อสังคมสามารถนำเงินไปหักลดหย่อนภาษีได้เต็มจำนวน แต่ไม่เกิน 1 ล้านปอนด์ต่อปี (ประมาณ 43,000,000 กว่าบาท เทียบอัตราแลกเปลี่ยน 1 ปอนด์ เท่ากับ 43.10 บาท) และกำหนดให้ผู้ลงทุนในกิจการเพื่อสังคมต้องถือครองหุ้นในกิจการเพื่อสังคมนั้นไม่ต่ำกว่า 3 ปี ตามมาตรา 257 JA แห่งข้อบังคับมาตรการบรรเทาภาระภาษีด้านการลงทุนเพื่อสังคม (ผู้ประกอบการจดทะเบียนธุรกิจเพื่อสังคม) ค.ศ. 2014 (The Tax Relief for Social Investments (Accreditation of Social Impact Contractor) Regulation 2014)

4) ปัญหามาตรการด้านส่งเสริมการลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นมาตรการที่มีหลากหลายรูปแบบสำหรับประเทศไทยด้านการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 59 (1) (3) และ (4) ประกอบกับมาตรา 63 หรือตามกฎหมายกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 หรือตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่อง เงื่อนไขการนำผลกำไรไปใช้เพื่อสังคม พ.ศ. 2562 หรือตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดี พ.ศ. 2562 หรือตามประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 1/2563 เรื่องการยกเว้นเสนอขายหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นการทั่วไปหรือต่อประชาชนในวงกว้าง เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมาข้างต้นช่วยสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมได้เพียงบางส่วน แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญในการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม คือ การช่วยเหลือด้านเงินทุนในระยะเริ่มต้นที่ประกอบกิจการ เพื่อช่วยให้การดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมด้านการผลิต การจำหน่ายสินค้าหรือบริการ ให้สามารถสร้างรายได้เพื่อนำผลกำไรส่วนใหญ่นำกลับมาลงทุนซ้ำในการดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างมั่นคง รวมทั้งการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือระหว่างระยะเวลาประกอบกิจการ และระยะขยายกิจการด้วยเช่นกัน

เปรียบเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลีที่มีการออกมาตรการในการสนับสนุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ในประเด็นการให้คำแนะนำแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่จดทะเบียน ภาครัฐให้การสนับสนุนวิทยาด้านการเงิน และการกำหนดสิทธิประโยชน์ให้แก่พนักงานหรือลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในองค์กรที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น ๆ ตามมาตรา 10 มาตรา 10-2 มาตรา 11 และ มาตรา 13 แห่งกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ค.ศ. 2007 (The Social Enterprise Promotion Act 2007)

## ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประเด็นทางกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับมาตรการจูงใจในการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. เสนอให้มีการจัดตั้งธนาคารเพื่อการกุศลเป็นการจัดตั้งสถาบันการเงินที่สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยเฉพาะ ยกตัวอย่าง สถาบันการเงินของประเทศอังกฤษที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม คือ Charity bank ธนาคารเพื่อการกุศล เป็นธนาคารก่อตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนองค์กรการกุศลในการปล่อยสินเชื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถขอยืมกู้ได้จากธนาคารอื่น โดยการนำเงินที่ผู้ออมนำมาฝากกับธนาคารสำหรับการกู้ยืมสามารถนำมาลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อการกุศล กิจกรรมเพื่อสังคม และองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล จุดประสงค์หลักของการลงทุนเป็นการนำเงินของผู้ให้กู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยั่งยืน ประเทศไทยควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถาบันการเงินที่ช่วยเหลือวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการเฉพาะในการปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการทางสังคม โดยมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอัตราเงินกู้ของตลาดปกติ และการกำหนดกฎเกณฑ์การพิจารณาปล่อยเงินกู้ประกอบกับผลกระทบทางสังคมหรือประโยชน์ส่วนรวมที่สังคมได้รับจากการประกอบกิจการนั้น ๆ ไปพร้อมกับผลตอบแทนทางการเงิน รวมถึงกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระที่ยาวนานขึ้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระในด้านค่าใช้จ่ายสำหรับการประกอบธุรกิจเพื่อสังคมในระยะเวลาเริ่มต้น

2. การกำหนดมาตรการพิเศษของภาครัฐในการค้ำประกันเงินกู้ของวิสาหกิจเพื่อสังคม ยกตัวอย่าง มาตรการภาครัฐของประเทศอังกฤษที่สนับสนุนด้านการเงินแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมเรียกว่า The Enterprise Finance Guarantee Scheme เป็นโครงการค้ำประกันเงินกู้สำหรับธุรกิจขนาดเล็ก โดยธนาคารของรัฐบาลให้การค้ำประกันเงินกู้ในอัตราร้อยละ 75 ของวงเงินกู้ เพื่อเป็นเงินทุนสำหรับการดำเนินธุรกิจรวมทั้งการขยายธุรกิจในการกำหนดเงื่อนไขการชำระเงินกู้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเป็นการสนับสนุนทางการเงินโดยตรงให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม สำหรับ Enterprise Finance Guarantee เป็นโปรแกรม EFG ของ British Business Bank ที่สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้ประมาณ 415 ล้านปอนด์ โดย London Economic จากการตรวจสอบพบว่า ธุรกิจขนาดเล็กที่ได้รับเงินกู้ EFG มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยที่สูงขึ้น (7.3% ต่อปี) และจำนวนพนักงาน (เพิ่มขึ้น 6.6% ต่อปี) เมื่อเทียบกับธุรกิจที่ไม่ได้รับเงินกู้จากโครงการ EFG ดังกล่าวในการตรวจสอบสินเชื่อ EFG ตั้งแต่ปี 2010/2011 ถึง 2012/2013 Enterprise Finance Guarantee เป็นการอำนวยความสะดวกในการปล่อยสินเชื่อให้แก่ธุรกิจขนาดเล็กกว่า 35,000 ราย ทั่วประเทศอังกฤษ ดังนั้น ภาครัฐจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมในการออกมาตรการพิเศษเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ประกอบการทางสังคมให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและนำเงินทุนนั้นมาประกอบกิจการเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ภาครัฐและหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคมควรทำความเข้าใจแนวคิดการประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมและวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อนำมาใช้

ประกอบกำหนัดแนวทางการวางมาตรการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

กฎกระทรวง กำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564.

กองบรรณาธิการ สำนักกฎหมาย. “การปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย.” จตุรนิติ. (กรกฎาคม - สิงหาคม 2561).

ประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 1/2563 เรื่องการยกเว้นข้อเสนอขายหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่เป็นบริษัทจำกัดที่เป็นการทั่วไปหรือต่อประชาชนในวงกว้าง.

ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดี พ.ศ. 2562.

ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เรื่อง เงื่อนไขการนำผลกำไรไปใช้เพื่อสังคม พ.ศ. 2562.

พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 735) พ.ศ. 2564.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562.

มูมมอสงวัย. “วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise).” <http://www.dailynew.co.th/article/270443>, 25 พฤษภาคม 2564.

วรารณ สามโกเศศ. Social Enterprise คือ “นวัตกรรมแห่งการให้.” มติชน วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2552.

วิลาสินี ยนต์วิทย์ “การดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของสมดุลแห่งสังคมเพื่อความยั่งยืน.” วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการศึกษารูปแบบการจัดการกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) สำหรับผู้สูงอายุ รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report). พฤศจิกายน 2561.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) บทความทางวิชาการ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ).

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม. “ชวนมารู้จัก สวส. ให้มากขึ้น.” <http://www.osep.or.th>, 10 กุมภาพันธ์ 2565.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “(ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พลิกโฉมประเทศไทยสู่ สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน.” <http://www.nesdc.go.th>, 15 มกราคม 2565.

สำนักนโยบายพัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน. “วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) คืออะไร.” <http://www.dop.go.th>download>knowledge.pdf>, 25 กุมภาพันธ์ 2565.

## ภาษาต่างประเทศ

Alter, K. “Social Enterprise Typology.” Virtue Venture LLC. (2007).

British Business Bank. “Enterprise Finance Guarantee.” <https://www.british-business-bank.co.th.uk/ourpartners/supporting-business-loans-enterprise-finance-guarantee/about-efg>

Charity Bank. <https://www.charitybank.org>

Department for Business. Energy & Industrial Strategy. Chapter 7 Financing: Community interest companies [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/678881/energy-industrial-strategy-chapter-7-financing-community-interest-companies.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/678881/energy-industrial-strategy-chapter-7-financing-community-interest-companies.pdf).

The Restriction of Special Taxation Act 2008.

The Social Enterprise Act 2007.

The Tax Relief for Social Investment (Accreditation of Social Impact Contractor) Regulation 2014.